

PO 428

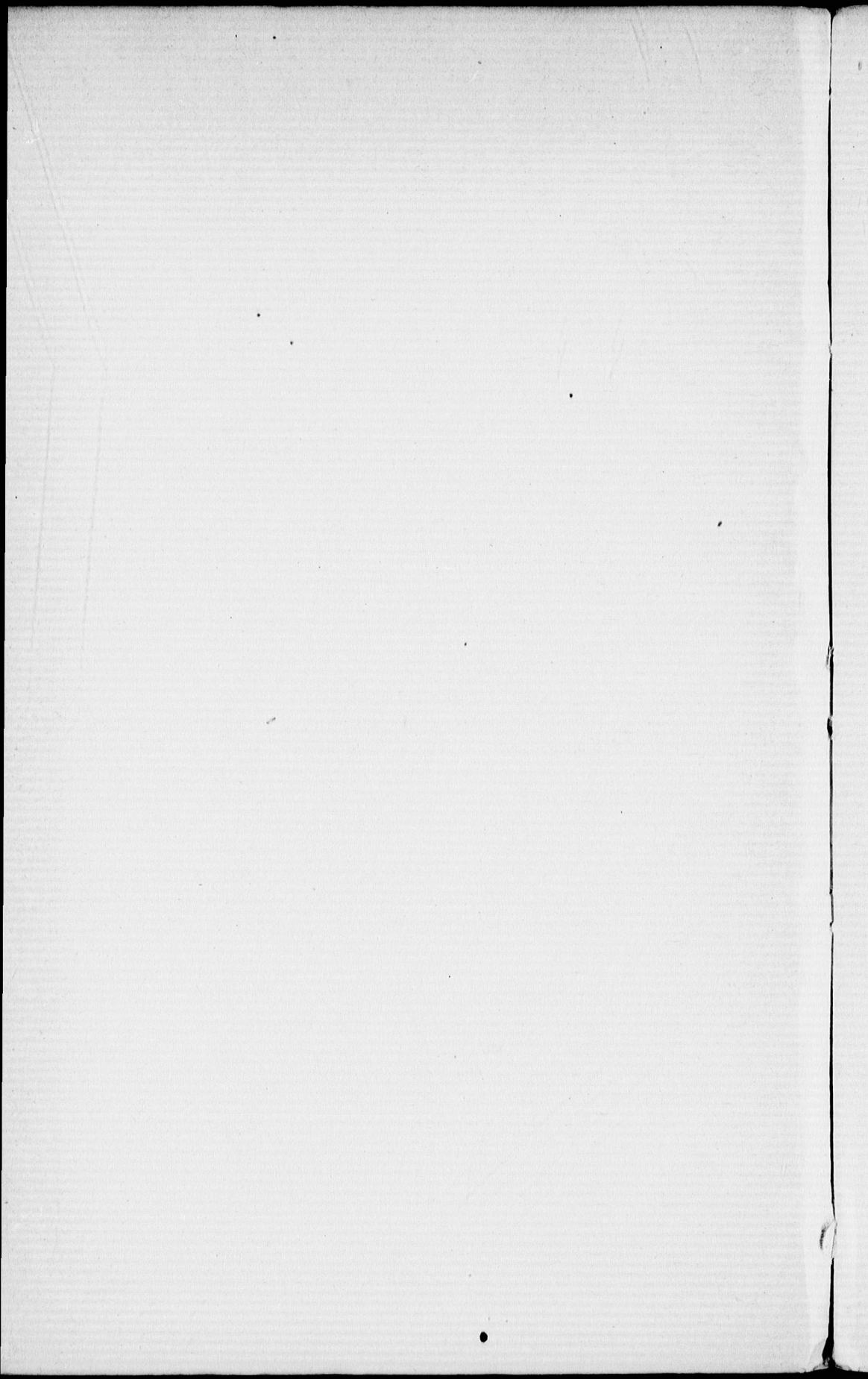
HET ANTWOORD VAN DEN KERKERAAD

TOEGELICHT DOOR H. OORT.

1897.

LEIDEN. - L. VAN NIFTERIK HZ.

Prijs 10 cents.

*Aan de vrijzinnige leden der
Nederduitsch-Hervormde Gemeente.*

Met ruim 1700 handteekeningen voorzien, is in Februari jl. het navolgend adres, door Prof. VAN MANEN opgesteld, aan den Kerkeraad onzer gemeente toegezonden :

*Aan den Kerkeraad der Ned.-Herv.
Gemeente te Leiden.*

De ondergeteekenden, leden der Nederduitsch-Hervormde Gemeente te Leiden, nemen de vrijheid het volgende onder uw aandacht te brengen en te verzoeken.

Met Dr. H. G. HAGEN, die tegen 1° Mei a. s. zijn eervol ontslag als predikant gevraagd en verkregen heeft, ontvalt aan de gemeente haar laatst overgebleven herder en leeraar van vrijzinnige richting. Velen hebben reeds, met het oog daarop en de miskenning hunner rechten als vrijzinnigen, voor het lidmaatschap van de gemeente bedankt. Het is te vreezen, dat anderen eerlang hun voorbeeld zullen volgen, tenzij er verandering kome in den voor hen onhoudbaren toestand. Daarom willen ondergeteekenden het nog eenmaal duidelijk uitspreken voor u, en door u voor de machthebbende meerderheid, hoe groot de verantwoordelijkheid is, die zij op zich laadt door haar hardnekkig vasthouden aan de sedert jaren gevolgde gedragslijn van uitsluitend zorgen voor de eigen belangen, met volkomen miskenning van die der minderheid, vertegenwoordigd door hen. Aan haar de schuld, indien straks bij vernieuwing een aanzienlijk aantal personen, en onder hen niet weinigen die behooren tot de meest ontwikkelde en gegoede leden der gemeente, zich genoopt ziet haar te verlaten, zoodat zij meer en meer, stoffelijk en geestelijk, een kommerlijk bestaan tegemoet gaat.

Ondergeteekenden richten nog eenmaal tot u de ernstige bede : gebruik uw invloed om het Kiescollege te bewegen, in de vacature-HAGEN te voorzien door het benoemen van een predikant in diens geest, d. i. van

vrijzinnige richting. Wees niet langer eenzijdig in de vervulling van uw plicht, door alleen te zorgen voor uw geestverwanten, en u niet te bekommeren om de godsdienstige belangen van anderen, die evenzeer behooren tot de gemeente, waarvan het bestuur aan u is opgedragen.

Verlaat het heillooze standpunt der leerstellige overtuiging, van waar het niet mogelijk is, oog en hart te hebben voor de behoeften van andersdenkenden. En plaats u op dat der verkregen rechten van verschillende partijen of richtingen.

Zie af van den zondigen waan dat úw opvatting van de godsdienstige waarheid u zou noodzaken, onrecht te plegen of te helpen plegen jegens een groot aantal personen, wier belangen te behartigen mede uw roeping is.

Zoek niet langer alleen rechtzinnig te zijn in de leer, maar ook in het leven, door u niet te verzetten tegen het werk des Heiligen Geestes in de gemeente, zichtbaar in de voortdurende vernieuwing en ontwikkeling der leerstellige overtuiging bij vele harer leden, zij het ook buiten den kring uwer geestverwanten. Bovenal, door niet stelselmatig aan anderen te onthouden wat hun toekomt.

Indien gij geloof hebt, toon uw geloof, door te buigen voor een staat van zaken in de gemeente, dien gij niet gewenscht hebt en dien wij niet begeerlijk achten, maar dien God heeft doen worden, voor een goed deel buiten ons om. Aanvaard dien toestand, met de daaruit voortvloeiende verplichting om ondergeteekenden en hun geestverwanten niet slechts te dulden, en goed genoeg te achten om mede de lasten der gemeente te dragen, maar ook als andersdenkende broeders behulpzaam te zijn in de behartiging hunner godsdienstige belangen.

Indien gij geloof hebt, toon uw geloof, door te vertrouwen op de macht der waarheid, die voor haar triomf geen behoefte heeft aan de onrechtplegende handreiking van tijdelijk machthebbende menschen. Geef en help geven aan anderen, vrijzinnige medeleden der gemeente, wat zij niet zonder schade, d. i. tevens: niet zonder schade voor de aan uw zorg toevertrouwde gemeente, kunnen missen.

Meent gij, in alle bescheidenheid, krachtens uw leerstellige overtuiging, ondergeteekenden en hun geestverwanten te moeten houden voor gevaarlijke ketters, voor grooter zondaren dan gij zijt, voor het onkruid op den akker der gemeente; zij blijven u toeroepen: indien gij geloof hebt, toon uw geloof, door de zifting van het koorn en de verzameling van het kaf ter verbranding over te laten aan den Heer des oogstes, en u te durven betoonen kinderen van Hem, die Zijn zon doet opgaan

over boozen en goeden, en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.

Zijn geest verlichte uw geest, en zij u genadig in het zoeken en volbrengen van uw plicht tegenover de g e h e e l e gemeente.

(was geteekend) H. OORT.

W. C. VAN MANEN.

W. H. KOSTERS.

C. GOEKOOP AZ.

P. H. ROESSINGH.

N. DE ZWART.

J. P. DUYVERMAN.

ENZ. ENZ.

Leiden, 24 Februari 1897.

Onlangs is hierop het onderstaand antwoord ontvangen. Hoewel de Kerkeraad de beleefdheid heeft gehad, het voor alle leden der gemeente beschikbaar te stellen, is het, daar wellicht niet ieder die dit geschriftje leest het bij de hand heeft, doelmatig het af te drukken. De cijfers vóór elken nieuwen regel heb ik er bijgevoegd, opdat men mijne verwijzingen naar dit stuk gemakkelijk zou kunnen vinden.

*Aan de Heeren W. C. VAN MANEN, H. OORT,
en medeonderteekenaars van het bij den Kerkeraad der Hervormde Gemeente te Leiden ingediend adres.*

Mijne Heeren,

(1) De Kerkeraad der Nederd. Hervormde Gemeente alhier heeft gemeend, in antwoord op uw verzoek, U het volgende te moeten berichten:

(2) Gij vraagt den Kerkeraad: „gebruik uwen invloed om het Kiescollege te bewegen, in de vacature-Hagen te voorzien door het benoemen van eenen predikant in diens geest, d.i. van vrijzinnige richting”.

(3) Gevolg gevende aan uw verzoek, zou de Kerkeraad het Kiescollege moeten aanraden, eenen predikant te beroepen, die niet gelooft, dat het lijden en sterven van Jezus Christus noodig was tot zaligheid van zondaren; die niet gelooft, dat Jezus Christus lichamelijk uit de dooden is opgestaan, noch lichamelijk ten hemel is gevaren; die niet gelooft, dat Jezus Christus eenmaal zichtbaar zal wederkomen om te oordeelen de

levenden en de dooden; al hetwelk een vrijzinnige erkent niet te gelooven.

(4) Mag zoodanig verzoek den Kerkeraad gedaan worden door hen, die als leden der gemeente beleden hebben te gelooven: „in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, en in Jezus Christus Zijnen eeniggeboren Zoon, onzen Heer, en in den Heiligen Geest?” Wat beteekent deze belijdenis, wanneer verloochend wordt, hetgeen de grondslag der zaligheid is, dat Jezus Christus overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking? (Rom. 4:25).

(5) Mag de Kerkeraad, wiens roeping het is, naar Gods Woord zich te gedragen, op uw verzoek ingaan?

(6) Zouden de godsdienstige belangen der gemeente waarlijk recht behartigd worden, wanneer de Kerkeraad eene richting hielp bevorderen, welke, aan het gezag der H. Schrift zich onttrekkend, eigen inzicht en eigen verstand hooger gezag toekent?

(7) Wat weten wij van God, van Christus, van den Heiligen Geest; wat van de betrekking van God tot den mensch, of wat van de toekomst des menschen, zonder de Heilige Schrift? Staat niet de vrijzinnige richting bekend als eene zoodanige, welke niets aanneemt dan hetgeen met de rede des menschen in overeenstemming is? Zulk eene richting te helpen bevorderen verbiedt de H. Schrift, die ook den Kerkeraad zijne roeping duidelijk voorschrijft.

(8) De Schrift leert, dat alle leeringen, welke in strijd zijn met hetgeen God, zoowel door Mozes en de Profeten, als door de Evangelisten en Apostelen heeft geopenbaard, ten hoogste verderfelijik zijn voor een iegelijk.

(9) Niet dat de Kerkeraad het voldoende zou achten, rechtzinnig te zijn in de leer. Immers de Schrift, waarop hij zich beroept, leert uitdrukkelijk, dat het niet genoeg is alleen hoorders des Woords te zijn. Maar waar zij integendeel eischt, dat wij daders des Woords zullen zijn, hoe kunt gij dan van ons eene daad vragen, waarbij het bevel der Schrift met de voeten zou worden getreden?

(10) Reeds daarom zou de Kerkeraad op uw verzoek afwijzend hebben te beschikken, doch hij wenscht U nog te doen opmerken, dat inwilliging daarvan handhaving zou zijn van de leervrijheid, welke volgens de belijdenis der Hervormde Kerk en volgens art. 11 van het Alg. Regl. geen recht van bestaan heeft in onze Kerk.

(11) Het mag U niet onbekend zijn, dat het hoofddoel van allen, die in onderscheidene betrekkingen met het kerkelijk bestuur belast zijn, o. a. moet zijn: „handhaving harer leer”. En wat wij onder deze woorden hebben te verstaan, is op de vergadering der Algem. Synode ten jare

1874 duidelijk genoeg uitgesproken (Zie Handelingen der Synode van het jaar 1874, blz. 140, 141). Komen er in andere reglementen bepalingen voor, waaraan de zoogenaamde vrijzinnigen een vermeend recht ontleenen, tot toelating of dulding hunner leeringen in de Hervormde Kerk, zoo zij opgemerkt, dat geene bepalingen in strijd mogen zijn met genoemd artikel.

(12) Bovendien, hoe zou de Kerkeraad uw verzoek mogen inwilligen, als hij acht geeft op hetgeen de predikanten bij de toelating tot de evangeliebediening hebben beloofd, alsmede op hetgeen de ouderlingen en diakenen bij de aanvaarding van hun ambt hebben beleden, o. a. dat zij de Schriften des Ouden en des Nieuwen Testaments houden voor het eenige Woord van God en de volkomene leer der zaligheid en alle leeringen verwerpen welke daartegen strijden!"

(13) In plaats nu dat afwijzing van uw verzoek miskenning is van zoogenaamde „rechten der vrijzinnigen", zou inwilliging daarvan eenvoudig handhaven zijn van een onrecht, dat de godsdienstige belangen der gemeente ten hoogste zou schaden. Want, als voorzien moet worden in eene predikants-vacature, draagt de Kerkeraad alleen dan recht zorg voor de godsdienstige belangen van al de leden der gemeente, wanneer hij helpt beroepen eenen predikant die zich het Evangelie van Jezus Christus, naar de Apostolische leer, niet schaamt.

(14) Dat de Kerkeraad de vrijzinnigen niet voor grooter zondaren dan zichzelf heeft te houden, aanvaardt hij gereedelijk. Hij wenscht gedachtig te zijn aan het antwoord, hetwelk Christus weleer heeft gegeven aan de Sadduceën, de vrijzinnigen onder de Joden, die o. a. de opstanding der dooden loochenden, als Hij zeide: „gij dwaalt, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods" (Matth. 22 : 29).

(15) De Kerkeraad mag dit antwoord niet besluiten zonder U, leden der gemeente, met allen ernst te vermanen, om die meeningen, welke alleen op eigen inzicht berusten, te verlaten en ter harte te nemen hetgeen de Schrift getuigt. Gaat niet voort, indien de zaligheid uwer zielen U lief is, in de miskenning van het groote geschenk, hetwelk God door Zich te openbaren in Zijn Woord, ons geschonken heeft; want tevergeefs leert de Schrift niet, dat verwerping van Gods Woord gepaard gaat met tijdelijke en eeuwige straf. Zult gij eigen inzicht blijven stellen boven hetgeen de H. Schrift leert en liever willen spreken van een duister onzeker, waar ons een duidelijk getuigenis gegeven is aangaande God en de eeuwige dingen?

(16) De Schrift is niet onwaar, omdat zij veel behelst hetwelk met

des menschen meening in strijd is, maar zij getuigt dienaangaande: „de natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem dwaasheid en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden” (1 Cor. 2:14).

(17) Geve God, dat gij van uwen dwaalweg terugkeert en U bekeert tot dien God, die Zich in Zijn Woord volkomenlijk heeft geopenbaard; dan zult gij niet langer datgeen, wat de vrijzinnige richting leert, werk des Heiligen Geestes noemen, maar integendeel zien, uit welken geest hare leeringen zijn.

(18) Mocht gij echter, hetwelk wij niet wenschen, toch volharden in uwe meeningen en U genoopt zien de gemeente te verlaten, wijl de Kerkeraad uw verzoek niet mag inwilligen, de Kerkeraad zal uw heengaan hebben te betreuren, wegens uwe volharding in eenen heilloozen weg, maar niet omdat hij vreest, dat met uw heengaan de gemeente stoffelijk en geestelijk een kommervol bestaan zou tegemoet gaan. Want wij mogen wel vragen, of dan de vruchten der vrijzinnige richting zoowel stoffelijk als geestelijk van welvaart getuigen.

(19) Wij besluiten met dit getuigenis: de Heilige Schrift kan niet gebroken worden, zij behoudt ondanks allerlei miskennning, hare heerlijkheid en kracht, want het Woord Gods blijft in der eeuwigheid.

(20) Met het oog op dit Woord, beveelt de Kerkeraad zich en de gemeente aan Hem, wien alle macht gegeven is in den hemel en op de aarde en die gezegd heeft: „de hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar Mijne woorden zullen geenszins voorbijgaan”.

Namens den Kerkeraad voornoemd,

(was geteekend) J. J. VAN DER LIP,

Leiden, Mei 1897.

h. t. Praeses.

C. HARTWIGSEN JR.,

h. t. Scriba.

Ik meen dat mijn plicht, als Voorzitter der Commissie die de belangen der vrijzinnigen in onze gemeente behartigt, meebrengt dat ik naar aanleiding hiervan eenige regelen tot u richt, en tot toelichting, en tot herinnering aan de gedragslijn die wij thans hebben te volgen.

Eene toelichting is vooral noodig omdat eenige uitdrukkingen in het stuk van den kerkeraad de goede trouw der vrijzinnige gemeenteleden en predikanten in verdenking zouden kunnen brengen.

Immers, om met de predikanten te beginnen, de kerkeraad schrijft (12),

dat hij ons verzoek niet mag inwilligen, „als hij acht geeft op hetgeen de predikanten bij de toelating tot de Evangeliebediening hebben beloofd, alsmede op hetgeen de ouderlingen en diakenen bij de aanvaarding van hun ambt hebben beleden, o. a. dat zij de Schriften des Ouden en des Nieuwen Testaments houden voor het eenige woord van God en alle leeringen verwerpen welke daarmede strijden.” Nu is het duidelijk, dat de vrijzinnige predikanten die Schriften niet voor het woord Gods, laat staan voor het eenige, houden. Indien zij aan eene belijdenis als de bovenstaande gebonden zijn, dan handelen zij inderdaad oneerlijk met predikanten in de N. H. Kerk te blijven. Maar hebben zij inderdaad zoo iets beloofd? Neen. Die belijdenis toch staat wel in de vragen na welker beantwoording predikanten, ouderlingen en diakenen bevestigd worden; welke vragen opgegeven zijn in de hiertoe strekkende formulieren; maar deze formulieren behooren tot de „Liturgie der Hervormde Kerk in Nederland”, waarvan vele deelen geheel in onbruik zijn geraakt — of hoort men wel eens een predikant de gebeden vóór en na de godsdienstoefening doen die daarin zijn voorgeschreven? — en in welker gebruik de kerkelijke reglementen elk predikant volkomen vrijlaten. Immers, art. 22 van het Reglement voor de Kerkeraden schrijft voor: „Bij de leiding der openbare godsdienstoefeningen gaan zij (de predikanten), zoowel in het algemeen, als in het bijzonder met betrekking tot het gebruik van den Heidelbergischen Catechismus, de liturgische Schriften, de vragen bij de voorbereiding tot het avondmaal, de psalmen en gezangen, naar eigen oordeel te rade met de godsdienstige behoeften hunner gemeenten.” De predikanten zijn in al die dingen zoo vrij, dat zij, zooals het volgend artikel uitdrukkelijk zegt, alleen zoo veel noodig in overleg met den Kerkeraad handelen. Daar nu een predikant van vrijzinnige zienswijze de vragen van het formulier niet in goeden gemoede met ja zou kunnen beantwoorden, laat hij zich nooit bevestigen door een predikant die die vragen zou doen, en doet zelf die vragen nooit.

Wat betreft „hetgeen de predikanten bij de toelating tot de Evangeliebediening hebben beloofd”, deze belofte is in den loop des tijds aanmerkelijk gewijzigd. Tot 1883 toe werd eene verklaring afgelegd die tamelijk rechtzinnig luidde, hoewel zij bij lange na niet zoo leerstellig was als de ruim twee eeuwen oude van het formulier; maar in 1883 is zij geheel vervallen en vervangen door eene belofte, die in 1887 opnieuw is veranderd; zoodat zij thans behelst, dat de aanstaande predikant „met ijver en trouw in de openbare evangeliebediening zal werk-

zaam zijn, om overeenkomstig de beginselen en het karakter van de Hervormde Kerk hier te lande, het Evangelie van Jezus Christus te verkondigen" enz. De uitdrukkingen zijn opzettelijk zoo rekkelijk gemaakt, dat mannen van de meest uiteenlopende zienswijzen ze kunnen beamen. Er is dus geen sprake van, dat een predikant van vrijzinnige zienswijze tegenwoordig niet met zijne denkebeelden als eerlijk man zijn ambt zou kunnen bekleeden.

Eenigszins anders staat het met de gemeenteleden. Van hen heet het in het stuk van den Kerkeraad (4), dat zij door een vrijzinnig predikant te vragen metterdaad verloochenen de belijdenis die zij hebben afgelegd: „in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, en in Jezus Christus, Zijnen eeniggeboren Zoon, onzen Heer, en in den Heiligen Geest." Klaar is het, dat deze belijdenis niet strookt met den inhoud der prediking die wij thans begeeren. Zijn wij dus, als lidmaten der Kerk, aan die belijdenis gebonden, dan handelen wij hiermee niet eerlijk. Die belijdenis nu is de inhoud der eerste vraag welke, volgens het Reglement op het godsdienstonderwijs, aan hen die leden der gemeente willen worden bij de openlijke bevestiging moeten gedaan worden, en die door rechtzinnige predikanten gewoonlijk worden gedaan. Vrijzinnige doen ze niet, wijzigen ze of vervangen ze door andere, en hebben hiertoe recht; want sedert 1880 luidt het artikel: „De bevestiging der lidmaten heeft plaats in eene daarvoor bepaalde godsdienstoefening, bij welke hun de volgende vragen, althans wat betreft den geest en de hoofdzaak van de daarin vervatte belijdenis, verklaring en belofte, ter beantwoording worden voorgesteld." Dit is zeker rekkelijk genoeg. Men kan licht gissen, waarom de Synode, in plaats van de vragen uit het reglement weg te nemen, ze behield met zulk een toevoegsel, dat volle vrijheid laat er naar eigen oordeel mede te handelen. Over die zaak is hevig gestreden. De rechtzinnigen wilden ze houden en verplicht maken; de vrijzinnigen ze verwijderen; de Kerk sloeg een middenweg in. Hebben de bejaarden onder ons die vragen bevestigend beantwoord, omdat zij het er destijds mee eens waren, of niet geleerd hadden elk woord van zulke vragen te wikken en te wegen — en zoo ging het vroeger schier altijd; men hield zich onwillekeurig aan „den geest en de hoofdzaak" — zij behoeven zich er nu niet bezwaard over te maken, of zij met hunne vrijzinnige zienswijze wel in die Kerk behooren. Die Kerk heeft in hare reglementen steeds meer vrijheid gelaten; zoodat zelfs uitdrukkelijk wordt bepaald (Regl. godsdienstonderwijs, art. 38), dat bij de aanneming van lidmaten geen bezwaren tegen de geloofsovertuiging, of geloofsformuleering, der aanne-

melingen grond tot afwijzing opleveren, indien zij slechts bereid zijn op de vragen die hun volgens art. 39 zullen gedaan worden bevestigend te antwoorden. Daar nu aan elk predikant het recht wordt gegeven, zijne aannemelingen zelf te bevestigen, werd daarmede elks vrijheid genoegzaam gewaarborgd.

De Kerkeraad meent verder ons te moeten herinneren (11), dat het de plicht is van allen die eene kerkelijke betrekking bekleeden o. a. de leer te handhaven, en schrijft: „Wat wij onder die woorden (handhaving der leer) hebben te verstaan is op de vergadering der Algemeene Synode ten jare 1874 duidelijk genoeg uitgesproken (Ziet Handelingen der Synode van 1874 bl. 140, 141).” De argelooze lezer die die „Handelingen” niet kent maakt hieruit licht op, dat de Synode toen eene officiële verklaring heeft gegeven, wat onder „de handhaving der leer” verstaan moet worden. Maar dit is geenszins het geval. Die bladzijden maken een deel uit van een zeer breed rapport, uitgebracht naar aanleiding van een paar verzoeken om die woorden „handhaving der leer” te verwijderen uit art. 11 van het Algemeen Reglement. Hier komt „de handhaving der leer” voor onder de plichten die op alle leden van een kerkelijk bestuur rusten, en in dat rapport wordt uiteengezet, wat onder „de leer der N. H. Kerk” te verstaan is, namelijk de inhoud van de drie zoogenaamde „formulieren van eenigheid”, den Heidelbergischen Catechismus, de Geloofsbelijdenis en de Leerregelen van Dordrecht. Daarna wordt betoogd dat die leer niet gehandhaafd kan worden, omdat verreweg het grootste deel van de leden der Kerk die leer niet meer belijdt; ja, ook zeer velen van hen die rechtzinnig heeten er van afwijken; zoodat eigenlijk, op betrekkelijk weinig uitzonderingen na, niemand ze meer belijdt. Na dit rapport gehoord te hebben, heeft de Synode toen het voorstel om de woorden „de handhaving der leer” in art. 11 Algemeen Reglement door andere te vervangen, die minder aanleiding tot twist zouden geven, met groote meerderheid van stemmen aangenomen. Toch zijn ze ten slotte er in blijven staan, hoewel als doode letter, omdat ze met al de bijzondere reglementen in strijd zijn. Dit erkent ook de Kerkeraad in de woorden (11): „Komen in andere reglementen bepalingen voor waaraan de zoogenaamd vrijzinnigen een vermeend recht ontleenen tot toelating of duldung hunner leeringen in de Hervormde Kerk, zoo zij opgemerkt, dat geene bepalingen in strijd mogen zijn met genoemd artikel.” Of zij het niet mogen zijn, is juist de vraag. Het feit is, dat geen reglement meer eischt dan het vasthouden aan „den geest en de hoofdzaak der belijdenis”; wat groote vrijheid laat en

eigenlijk ook is in den geest der opstellers van art. 11. Waartoe het leiden zou, indien men werkelijk „de leer”, d. i. dan den inhoud der drie belijdenisschriften, handhaafde en diensvolgens alle lidmaten verwijderde die ze niet aannemen, is niet licht na te rekenen. Immers, van die drie geschriften kennen de ouderen onder u den Catechismus min of meer, de jongeren kennen dien zeker zeer gebrekkig. Of de rechtzinnige gemeenteleden er mede vertrouwd zijn, is de vraag. Van de twee andere geschriften hebben de meesten uwer waarschijnlijk nooit iets gezien; zij weten wellicht niet eens, waar men ze zoeken moet. Zouden de rechtzinnige gemeenteleden er wel in tehuis zijn? Zouden zelfs de leden des Kerkeraads ze kennen? Men moet het hopen; anders is hun eisch van „handhaving der leer” op zijn zachtst gezegd niet betamelijk. Verwondert u evenwel niet, wanneer het u bij navraag bleek dat zij ze nooit gezien hebben.

De Kerk heeft in al haar reglementen eene groote mate van vrijheid in belijdenis gegeven, de leervrijheid die feitelijk bestaat heeft zij steeds gehandhaafd, en de Kerkeraad mag dus niet ontkennen, dat wij met onze zienswijze recht hebben leden der N. H. Kerk te zijn. Wij zijn het langs wettigen weg geworden en kunnen, zoolang wij ons behoorlijk gedragen, niet van ons lidmaatschap beroofd worden.

Van dit ons recht moeten wij ons duidelijk bewust zijn; omdat het, al hebben wij de waarheid aan onze zijde, toch ongeoorloofd zou zijn in een kerkgenootschap te blijven, indien wij eene belijdenis hadden die in strijd was met die welke het eischt van zijn leden. Maar nu dit ons recht zeer vaststaat, nu komen wij ook met te grooter vrijmoedigheid op voor onze zienswijze, waar die verschilt van die des Kerkeraads. Nu is de eenige vraag, wie de waarheid aan zijne zijde heeft.

De Kerkeraad heeft zware grieven tegen ons, en het is natuurlijk ondoenlijk, in een kort bestek die volledig te bespreken. Een enkel woord slechts er over. Ons wordt vooral te laste gelegd onze houding tegenover den Bijbel. Natuurlijk. De beteekenis van den Bijbel is het groote strijdpunt in het Protestantisme van de laatste halve eeuw. Wij onderwerpen ons oordeel niet — heet het hier — aan de uitspraken der „Heilige Schrift”; wij nemen niet aan wat met onze rede in strijd is; wij volgen eigen meening, ook waar die ver afwijkt van die des Bijbels (6, 7, 12, 15, 17, 19). Dit is volkomen waar. Ten dezen doen wij wat ieder denkend mensch doet, wat ook de rechtzinnigen doen. Ook zij toch nemen den Bijbel niet in zijn geheel aan. Ge-

steld dat zij hem in zijn geheel kennen, wat zeker bij zeer velen het geval niet is, dan beschouwen zij toch de gansche zoogenaamd Mozaische wet als voor zich niet geldig, achten die dus niet het woord Gods te zijn. En zou wel een hunner aan alle wonderverhalen van O. en N. T. gelooven? Beamen zij alle redeneeringen van Paulus en erkennen zij de kleurige tafreelen van het boek der Openbaring voor ware voorstellingen der toekomst? Geen enkel verstandig mensch gelooft tegenwoordig meer aan het duizendjarig rijk. In het laatste jaar wordt onder de rechtzinnige predikanten over de beteekenis van den Bijbel en de aannemelijkheid van zijn inhoud zoo heftig gestreden, dat wanneer de orthodoxe gemeenteleden daarvan ernstig kennis namen zij zeer vreemd zouden opzien. Maar deze dingen gaan ons weinig aan. De leden van den Kerkeraad moeten het zelve verantwoordten, wanneer zij weigeren op onze wenschen acht te slaan om iets waaraan zij zelve — gesteld dat het eene zonde mag heeten — schuldig zijn, al is het dan in geringer mate. Niet wij zijn hunne rechters. En dat te minder omdat hunne afwijkingen van Kerkleer en Bijbel veel minder groot zijn dan die welke wij ons veroorlooven. Wij moeten in hunne oogen wel gevaarlijke ketters zijn; want de Bijbelsche voorstellingen en overleveringen die wij voor onwaar houden schijnen de hoofdzaak der Christelijke leer te raken. Wij toch loochenen, zooals de Kerkeraad schrijft (3), „dat het lijden en sterven van Jezus Christus noodig was tot zaligheid van zondaren, dat Jezus Christus lichamelijk uit de dooden is opgestaan en lichamelijk ten hemel is gevaren, dat hij eenmaal zichtbaar zal wederkomen om te oordeelen de levenden en de dooden.” Volkomen waar; en er kan gemakkelijk heel wat aan toegevoegd worden.

En toch laat het stuk van den Kerkeraad ons geen recht weervaren. Want wie het leest krijgt den indruk dat wij lichtvaardig die eeuwenlang erkende waarheden loochenen, eigen meeningen die ons niet verder brengen dan tot „een duister onzeker” aanhangen, in plaats van nederig aan te nemen de Schrift, „waarin ons een duidelijk getuigenis aangaande God en de eeuwige dingen gegeven is” (15). Welnu, dit is zoo niet. Wij tasten volstrekt niet in een „onzeker duister” aangaande God en de goddelijke dingen, maar weten wat ons van God, ook door middel van onze rede en ons gemoed, uit onze levenservaringen en door tuschenkomst van andere menschen, geopenbaard is. Onder hen van wie wij veel geleerd hebben en voortdurend veel leeren nemen de schrijvers van ettelijke Bijbelboeken, vooral in het N. T., eene groote plaats in. De heerlijke waarheden die wij gaarne „het Evangelie van Jezus”

noemen, het Evangelie van Gods vaderlijke voor ons en voor alle menschen, is den bejaarderen onder ons, die min of meer rechtzinnig zijn opgevoed, dierbaarder, troostrijker en versterkender geworden toen wij het ontdaan hebben van de gebrekkige vormen waarin de oudste Christengemeenten, die Jezus' woorden slecht begrepen hebben en niet in staat waren zijn beeld rein over te leveren, het hadden gehuld. Ontdaan van den zinnelijken praal van wonderen, opstanding en hemelvaart, werd het Christusbeeld schooner voor ons. Wanneer wij predikanten van onze zienswijze begeeren, dan doen wij het niet omdat zij sommige Bijbelsche voorstellingen ontkennen, maar omdat wij van hen eene evangelieprediking verwachten mogen zonder de bijmengselen van verouderde denkbeelden, waardoor het Evangelie ontlusterd wordt. Wij begeeren die prediking in het belang van onze jongelieden, voor wie het Evangelie in den ouden vorm onaannemelijk is. Menigeen verwerpt het of haalt er de schouders voor op omdat hij het alleen kent in een kleed van denkbeelden en verhalen, hem voorgehouden als onmisbaar, die hij niet voor waar kan houden. Velen hunner lijden daardoor groote schade aan hun zedelijk en godsdienstig leven. Voor onze kinderen verlangen wij godsdienstonderwijs in vrijzinnigen geest, omdat dit ernstiger, dieper, meer waar zijn kan dan wat een rechtzinnige kan schenken.

De Kerkeraad eindigt met eene ernstige vermaning. Indien onzer zielen zaligheid ons lief is, moeten wij Gods groot geschenk, Gods openbaring in Zijn Woord, niet miskennen; want de Schrift leert niet tevergeefs, dat verwerping van Gods Woord gepaard gaat met tijdelijke en eeuwige straf (15). Eene vermaning die zoo wordt aangedrongen laat ons zeer koud. Met zulke groote woorden laten wij ons niet bang maken. Wij vertrouwen, dat de kerkeraadsleden zelven niet gelooven wat zij neerschreven. Zij zijn te verstandig en, in den grond van hun hart, te Christelijk om te meenen dat God iemand ziek of arm zal maken en ter helle veroordeelen omdat hij vrije meeningen over den Bijbel koestert en niet aan de waarheid van een wonderverhaal gelooft. Dat zeggen zij wel, omdat het in een paar, op den klank aangehaalde, teksten staat; maar zij weten zelven wel dat die menschen Gods beste en gehoorzaamste kinderen zijn die Hem en hunne naasten het meest liefhebben. De tekst uit 1 Cor. 2:14, dien zij tegen ons aanhalen (16), zouden wij met meer recht op hen kunnen toepassen; maar waartoe zouden zulke verwijten dienen? Wij vrijzinnigen „staan of vallen voor onzen eigen Heer”, en op ons rust de dure plicht om naar het licht dat ons gegeven is te wandelen, en te zorgen dat God en zijn dienst niet door

ons in minachting komt, integendeel God ook door onzen wandel verheerlijkt wordt.

Met een en ander heb ik u, vrijzinnige leden der Gemeente, niets nieuws gezegd; maar het is goed dat wij het elkander herinneren, opdat wij goed weten mogen, hoe wij staan tegenover de aanmatiging van den Kerkeraad, die onze godsdienstige belangen voor niets acht, meenende zóó, als kinderen des lichts, duisterlingen te weren.

Ten slotte nog een antwoord op de vraag, wat ons nu te doen staat. Hierin kan ik zeer kort zijn en heb ik slechts te herhalen wat in onze bijeenkomst in Februari is gezegd. Wij moeten beginnen met af te wachten, wat het lot zal zijn van het voorstel der Synode van 1896 betreffende de rechten der minderheden. Wordt dit wet, dan kunnen wij een eigen kring vormen, die het recht zal hebben in de eerstvolgende vacature zelf een predikant te verkiezen. Dit voorstel komt in Augustus in behandeling. Wordt het verworpen, dan is het vooreerst, waarschijnlijk voorgoed, van de baan. Wordt het aangenomen, dan moet het nog onderworpen worden aan de stemming van de leden der Provinciale Kerkbesturen, die de zaak in November beslissen. Welke die beslissing ook zijn zal, als zij er is, zullen wij hebben te handelen en hoop ik u weder tot eene samenkomst op te roepen. Er is geen enkele reden waarom wij vóór dien tijd een stap van beteekenis zouden doen, met name ons lidmaatschap van de gemeente opzeggen. Of wij dan tot dien tijd toe werkeloos mogen blijven? Men kan dit meenen. Immers, voor het godsdienstonderwijs onzer kinderen is behoorlijk gezorgd; godsdienstoefeningen door predikanten onzer zienswijze geleid ontbreken in onze woonplaats niet; wat wij niet in onze gemeente kunnen vinden zoeken wij daarbuiten. Het schijnt dus dat wij rustig het najaar kunnen afwachten. En toch — is het wellicht raadzaam, dat wij reeds spoedig eens samenkomen en samenspreken over maatregelen die wij kunnen nemen om te voldoen aan onze godsdienstige behoeften? Wat wij ook doen of nalaten, wij sterken ons in de overtuiging, dat „het woord Gods blijft in der eeuwigheid” (Jez. 40 : 8). Dit beteekent niet, wat de Kerkeraad, op een dwaalspoor gebracht door 1 Petr. 1 : 25, er in vindt (19): dat de Heilige Schrift altijd haar heerlijkheid en kracht zal behouden; maar dat Gods beloften niet feilen. En tot Zijne beloften behoort ook: Groot is de waarheid, en zij zal haar macht toonen.

Leiden, 19 Mei 1897.

